

SYSKON- BREVET

Franciskus -Sällskapet

i Finland r.f.

www.franciskus.fi

Nr. 119
juni 2014

**Välkommen till årets
Franciskusfest 4–6 juli!**

Franciskusfesten 2014

Årets Franciskusfest firas 4-6.7 med ett program som följer en 35 årig tradition i och kring landmärket Sta Anna kyrkan på Hamnö, i den för Kökar särpräglade naturen.

I skrivande stund svävar vissa frågetecken kring innehållet under festdagarna varför jag inte kan ge ett detaljerat program här i Syskonbrevet. Själva festen öppnas av kyrkoherde Peter Karlsson på fredag kväll varefter församlingens kantor Harri Mölsä ger en konsert i kyrkan. Kvällen avrundas med te och samvaro i församlingshemmet. Men före öppnings tillfället har härbärgeprojektets talkogäng varit i gång allt sedan morgonmässan.

Lördagen inleds med laudes i kyrkan. Årets tema är naturen/ ekologisk skapelseteologi. Tyngdpunkten i lördagens program är fördjupning av temat. Kvällen avslutas med Philip Hällunds uppskattade psalmsångsstund i kyrkan tillsammans med Sottunga och Kökars kyrkokörer. Jag tippar på att församlingen då får sjunga och ta del av den sköna naturlyrik och lovsång som ingår i vår psalmbok. Kvällen avslutas med completorium.

På söndagen firas luthersk och katolsk mässa i gott samförstånd, genomfört av namnepräster Peter och fader Peter. Efter mässan utlovas kyrkkaffe med festlig samvaro.

I programmet är nämnt ”Förbere-dande årsmötesdiskussion”.

Lunch serveras i församlingshemmet både på lördag och söndag.

Konstnären Aino Kivisaari har lovat ställa ut en del av sin Franciskus utställning i församlingshemmet. Hon håller vernissage och under dagarna kan man beundra hennes akvareller.

För att få litet mer kött på benen och exaktare uppgifter om programmet uppmanas vi att gå in på föreningens hemsida <http://franciskusfesten.com>

Vi är hälsade varmt välkomna till Festen på Kökar.

Iris Ericsson

Kökar-info

Observera att Kökar INTE har någon bankautomat!

Tidtabeller

Från Galtby till Kökar:

fre: kl 9.30, 15.30 och 21.45

lö: kl 15.30

sö: kl 9.45 och 15.30

Från Kökar till Galtby

lö: kl 12.00, 12.30, 18.30, 18.45 och 20.45

sö: kl 12.30 och 19.00

Från Långnäs till Kökar

fre: kl 7.30, 12.00, 16.00 och 19.00

lö: kl 9.30, 16.00 och 18.15

sö: kl 9.30, 11.30, 16.00 och 19.00

Från Kökar till Långnäs

fre: kl 15.00 och 19.00

lö: kl 6.30, 15.00 och 19.00

sö: kl 12.30, 14.30 och 19.00

Övernattning

Antons gästhem

Vervan, 22730 Kökar

Tel: +358 40 0686588

antons.gasthem@gmail.com

Brudhäll Hotell & Restaurang

Karlby, 22730 Kökar

Tel. +358 (0)18-55955

brudhall@aland.net

Havspaviljongen

Västra Sundet, 22730 KÖKAR

Tel: +358 (0)457 5555 800

Fredrik Salmelin

info@havspaviljongen.ax

Klobbars Gästhem och Stugor

Hellsö, 227 30 KÖKAR

Tel: +358 18 55709

info@klobbars.fi

Sandvik Gästhamn & Camping

Munkvervan, 22730 Kökar

Tel: +358 18 55911

+358 (0)457 342 92 42

info@sandvik.ax

Caféer och restauranger

Brudhäll Hotell & Restaurang

Karlby, 22730 Kökar

Havspaviljongen

Västra Sundet, 22730 KÖKAR

Butiker och kioskier

Havspaviljongen

Västra Sundet, 22730 KÖKAR
sortimentet av färsk- och torrvaror

Karlby kiosk och grill

Karlby
22730 Kökar Åland
Mobil: +358 401570383
Frukost, kaffe, läsk, smörgåsar,
grillmat.

Harparnäs kiosk

Harparnäs
22730 Kökar
Kontaktperson: Casper Mickwitz

Öppet vid alla färjbyten mellan kl.
08:45-19:00. Vi testar inom kort
med ”Ejdern-mat”, fryst pizza-
slice (kan värmas i Ejderns micro)
och Wasa-sandwich.

Allmänt nödnummer: 112

Alarmcentralen: 112

Polisen: 112

Jourhavande sjukskötare:

018-538500

Giftinformationscentralen:

09-471997

Hälsovårdare (08.00-24.00):

040-7326985

Från säljagare till klosterbröder

Kökar är för de flesta besökare liktydigt med vacker natur och glittrande hav. Men för den som är intresserad finns här också en spännande historia att upptäcka, en historia som inleds för tretusen år sedan och går fram till idag.

Trots sitt läge i yttre havsbandet kan Kökar uppvisa förvånansvärt många fornlämningar, både från förhistorisk tid och från medeltid. I det följande ges tre kortfattad översikter över några av de viktigaste skedena i denna historia, och hur

vi idag tolkar deras arkeologiska spår.

Otterböteboplatsen

De högsta punkterna på Kökar ligger idag ca 40 m över havsnivån, vilket betyder att öarna började höja sig ur havet för ca 4000 år sedan, dvs i slutet av stenåldern. De äldsta lämningarna efter mänsklig aktivitet härstammar dock från yngre bronsålder och den kända säljagarboplatsen Otterböte. En första

provgrävning 1945 visade att det man tidigare ansett vara gravar från vikingatiden, i själva verket var en betydligt äldre boplats. De nya rön-
nen ledde till mer omfattande utgrävningar 1946 och 1950, då man frilade nio runda hyddbottnar, fyra avskrädeshögar, en skärvestenshög, en stensättning, en brunn samt sju yttre härdar.

Enligt de senaste dateringarna härrör bosättningen vid Otterböteberget från perioden runt 1.000 f.Kr, där den existerat under kanske ett halvt sekel. Havsytan stod då ca 17,5 m högre än nu, varför det mesta av dagens Kökar ännu låg under vatten. Endast Kalen bildade en större sammanhängande ö, där boplatsen låg invid en skyddad vik. I övrigt var det bara små holmar, grynnor och hav. Vegetationsmässigt påminde dock naturen rätt mycket om Kökar idag, med al, björk och enbuskar som dominerande inslag.

Det framgrävda fyndmaterialet var rikligt men samtidigt väldigt ensidigt: keramikbitar, stenföremål och djurben - däremot inga som helst bronsföremål. Stenmaterialet utgjordes främst av avslag från redskapstillverkning, samt några slipade brynstenar. Djurbenen (totalt 10 kg) utgjorde matrester där gråsäl dominerade stort, med mindre inslag av vikaresäl och ejder. Märkligt nog fanns också enstaka

ben av får, tamsvin och ko. Sammansättningen visar att människorna på Otterböte främst varit här för att jaga gråsäl, men att de även haft tillgång till domesticerade djur.

De viktigaste fynden utgjordes av keramiken med närmare 25.000 skärvor (totalt ca 260 kg) från ca 300 enskilda kärl. De flesta har varit stora tunnformade förråds-
kärl, men här fanns även bitar av ett 20-tal små profilerade dryckes-
skålar. Flertalet av de större kärlen har haft en mycket karaktäristisk dekor av breda ränder, sk "fingerfåror". Samma typ av dekor har tidigare påträffats på Åland och längs svenska Ostkusten, men framförallt i södra Östersjön inom den sk Lau-
sitzkulturen.

I många av keramikbitarna fanns i ytan inbrända avtryck av en mängd sädeskorn och frön, som antyder att krukorna tillverkats inom en utvecklade jordbruksmiljö. De flesta av de dåtida sädeslagen finns representerade: skalkorn, naket korn, havre, vete, emmer, enkorn, spelt och hirs. Här finns även två märkliga avtryck som identifierats som kikärt och plattvial, två värmekrävande ärtväxter. Av vilda växter finns bland annat äpple, slån, skörbjuggsört, marviol, åkerbinda och åkerkål. De många olika sädeslagen pekar mot ett sydligt ursprung, en tanke som ytterligare stöds av analyser av godset i keramiken. Den

använda leran skiljer sig markant från annan undersökt keramik och rälora från såväl Åland som från Sverige, men överensstämmer synnerligen väl med keramikgods som påträffats på boplatser vid polska Östersjökusten.

Den nya tolkningen är därför att Otterböte måste ses som en övervintringsplats, där säljägare från lausitzområdet vid södra Östersjön tillbringade några vintermånader per år, i väntan på att jaktsäsongen på gråsäl skulle börja ute på vårisarna. Efter avslutad jakt återvände man på våren-sommaren hem till en avancerad jordbruksmiljö. Detta skulle förklara denna märkliga boplatser med de stor välbyggda hydrona, inslaget av tamdjur och odlade växter, samt det extremt stora keramikmaterialet - nästan ett halvt kilo per utgrävd kvadratmeter - vilket inte alls motsvarar en ordinär säljägareboplatser. Varje gång jägarerna kommit till Otterböte hade de med sig förråds- och matlagingskärl som behövdes under de långa vintermånaderna. Inför hemresan lämnades krukorna kvar eftersom båtarna fylldes med vårvinterns fångst: sälspäck och sälskinn.

Skärvestenshögar och skärvestensflak

Runtom på västra Kökar finns även annan fornlämninstyp som direkt

kan knytas till förhistorisk säljakt - sk skärvestenshögar, dvs högar av sönderbrända och splittrade stenar som i detta fall är placerade på släta berghällar. På senare år har närmare 150 sådana anläggningar påträffats, främst på Karlbylandet, på höjder mellan 10 - 30 m över dagens havsnivå. Trots att högarna skiljer sig i storlek och form, har de alla en likartad uppbyggnad och likartad bakgrund. Tre anläggningar undersöktes åren 1978-81. Den största var ca 10 m i diameter och 1 m hög, och innehöll 20 kubikmeter sönderbränd sten uppblandad med kol och sot från upprepad eldning. I botten fanns en smetig, sotig fyllning som innehöll bästans 5% rent fett, samt enstaka förbrända skinnbitar. Dateringar visade att högen uppkommit i flera etapper under perioden 200 f.Kr till 100 e.Kr, dvs under äldre järnålder.

Den nuvarande tolkningen är att dessa skärvestenshögar fungerat som förhistoriska trankokningsplatser där upphettade stenar använts för att smälta sälspäck till tranolja - en metod som också använts av senare tiders fångstkulturer inom det cirkumpolära området. När stenarna kallnade, hettades de upp på nytt tills de slutligen sprack sönder och kasserades, och småningom bildade en hög.

I närheten av några högar finns även stora skärvestensflak under flat

mark, som tycks ha varit tillfälliga boplatser i anslutning till "produktionsanläggningarna". Tranolja har i alla tider varit en ekonomiskt betydelsefull produkt, men att döma av de många högarna skedde utvinningen på Kökar i en nästan industriell skala. Tyvärr är de direkta fynden alltför små för att kunna ge en indikation om varifrån jägarna kom - uppenbarligen var det dock bara fråga om säsongsbetonade besök på Kökar.

Hamnö, franciskanerkloster och kyrka

Kökar tycks ha fått sin bofasta befolkning någon gång under tidig medeltiden, enligt bevarat källmaterial fanns här 12-13 skattlagda gårdar i slutet av 1200-talet. Därefter ökade befolkningen snabbt och var runt år 1540 uppe i drygt 60 gårdar. Huvudnäringen var nu fiske, som främst idkades ute vid de stora fiskelägena i yttersta havsbandet: Mörskär, Långskär, Fölskär och Ören. Under denna tid tycks Kökar också ha varit känd hamnplats invid viktiga farleder: namnet Kökar nämns första gången i en dansk farledsbeskrivning från slutet av 1200-talet, där thiyckaekarlar var en av hamnarna längs farleden från Blekinge i söder till Tallinn i öster. Själva hamnen låg sannolikt i anslutning till Hamnö, en ö som trots sin litenhet kan uppvisa en synnerligen intressant samling av

medeltida anläggningar, från sjöfarkapell, via hamnanläggningar till kyrka och franciskanerkloster.

År 1982 inleddes ett större arkeologiskt forskningsprojekt kring klostrets och Hamnös historia. För tillfället är visserligen de direkta utgrävningarna avslutade, men utvärderingen och bearbetningen av det stora fyndmaterialet pågår ännu. Resultaten hittills har varit över förväntan och har gett en helt ny syn på skärgården under medeltiden. I korthet kan därför Hamnös historia skisseras på följande sätt:

Under tidig medeltid uppfördes ett sjöfarkapell med omgivande bogårdsmur på Kappalskatan på södra delen av ön, i anslutning till farleden. Kapellet var tämligen avancerat med olikfärgad glasmosaik i korfönstret. I närheten finns rester av en hamnanläggning i Modermagen, som möjligen kan kopplas till detta skede. Under 1300-talet flyttades huvudaktiviteterna till norra delen av Hamnö, där en stenkyrka uppfördes på samma plats som den nuvarande. Området söder, väster och norr om kyrkan utnyttjades för begravingar. Kring år 1400 förlängdes kyrkobyggnaden med ett västtorn, som byggdes rakt ovanpå äldre gravar. I storlek och form påminde kyrkan nu om Korpo kyrka. Under slutet av 1300-talet uppfördes också två stora grupper av husgrunder längre söderut från kyrkan.

Den ena innehåller lämningar av ett bostadshus, en terrassering, en smedja samt troliga uthusbyggnader. Den andra omfattar grunderna till två stora bostadshus på 25 m vardera, en stensatt brunn, samt ett stycke västerut ytterligare en byggnadsgrund. Mynt och dateringar visar att alla byggnader varit i bruk fram till början av 1500-talet.

Sannolikt kom franciskanerna till Kökar redan under 1300-talet, lockade av ett omfattande fiske och en livlig sjöfart. En del av de ovan nämnda byggnaderna kan troligen kopplas till deras tidiga verksamhet. I mitten av 1400-talet grundades ett regelrätt franciskanerkonvent. Bröderna övertog den gamla kyrkan och byggde sina bostadsbyggnader på norra sidan. Här finns lämningar av bland annat klostrets matsal och kök, ihopbyggda med den sk Klosterkällaren. De flesta byggnaderna var uppförda av trä på kraftiga stengrunder, och var försedda med röda tegeltak. Runt år 1500 utvidgades anläggningen med ytterligare byggnader, varefter verksamheten pågick fram till Reformationen då klostret stängdes och bröderna skingrades. I slutet av 1530-talet tycks Hamnö ha varit helt övergivet.

På 1570-talet togs kyrkan och klosterbyggnaderna i bruk på nytt, då en lutheransk kapellan installerades på Kökar. Under mellantiden hade

dock kyrkan hunnit förfalla, och ett stycke in på 1600-talet var den en ruin med inrasade valv. År 1645 byggdes därför ett träkapell ute på kyrkogården, som i fortsättningen tjänade som Kökars kyrka. I mitten av 1700-talet var även kapellet fallfärdigt. Resterna av den gamla stenkyrkan revs och en ny kyrka uppfördes på den gamla grunden. Den nya stenkyrkan stod färdig år 1784, och står kvar ännu idag i tämligen oförändrat skick.

Utgrävningarna har gett en viss inblick i det dagliga livet på Hamnö, så som det gestaltat sig under minst 700 år av kontinuerliga aktiviteter. Totalt har närmare 40.000 föremål påträffats, i form av keramikbitar, glasbitar, ben- och metallföremål, hushållsredskap, osv. Bland fynden finns över 250 mynt, varav drygt 50 är från medeltiden - silvermynt slagna i Stockholm, Västerås, Söderköping, Åbo, Reval, Dorpat, Riga och Marienburg. Större delen av fyndmaterialet är dock från efterreformatorisk tid och visar livet vid prästgården fram till slutet av 1700-talet.

Besök

Hamnö och Otterböte hör idag till de viktigaste sevärdheterna på Kökar. På Hamnö finns, utom dagens kyrka, även Franciskuskapellet (invigt 1979) med en utställning med bilder, texter och fynd kring

Hamnös medeltidshistoria. Kapellet är alltid öppet. Ett besök på Otterböte startar vid en stor vägskylt till vänster på vägen mellan Överboda och Värvan. Därifrån går en vandringsstig ca 800 m genom starkt kuperad terräng fram till boplatsen. Skärsvtenhögarna är däremot svåra att finna i terrängen, men några av dem ligger längs vandringsleden som går västeret från Otterböte. Nästan alla högar finns dock utsatta på grundkartan över Kökar.

Litteratur

om Otterböte:

Gustavsson, K. 1997. Otterböte. New Light on a Bronze Age Site in the Baltic. Theses and Papers in Archaeology B:4. Stockholm University.

om skärsvtenhögarna:

Gustavsson, K. 1985. En 2000-årig tranindustri på Kökar. Sanct Olof 39.

Gustavsson, K. 1987. Charred-Stone Cairns on Kökar. British Archaeological Review, International Series 366 (ii).

om Hamnö:

Hausen, R. 1916: Kökars kloster. Åland IV.

Gallén, J. 1989. Kökar, klosterbröderna och havet. Maritima medeltidsstudier, Jungfrusund 2.

Gustavsson, K. 1990. Utgrävningarna vid Kökars kloster. Skärgård 3/90.

Gustavsson, K. 1994. Franciskanklostret på Kökar. Historisk Tidsskrift för Finland 3/94.

Gustavsson, K. 1995. Hamnö. En klostermiljö i ytterskärgården. Sevärt 6.

Kenneth Gustavsson

Kenneth Gustavsson är fil.dr. i arkeologi och arbetar vid Museibyrån vid Ålands Landskapsregering. Han har under lång tid ägnat sig åt Kökars äldre historia, varvat med forskning kring Ålands militära nutidshistoria.

PB 1060, AX-22111 Mariehamn, Åland. Tfn + 358 (0)18-25 438, fax + 358 (0)18-17440, e-post: kenneth.gustavsson@ls.aland.fi

Franciskus-Sällskapet i Finland
 c/o Tage Olander
 Afrikavägen 6
 04130 Sibbo

27.1.2014

Hej,

vi har till vår glädje fått en betydande penninggåva av er till Kvinnobanken. Tack för ert stöd, det är mycket viktigt för vårt arbete!

Sanu Maya Lama är ett bra exempel på en kvinna som har fått hjälp genom en grupp som Kvinnobanken stöder. Hon bor i byn Chaugare i Nepal. "Jag har under de sex senaste åren sålt sex getter för 230 euro. Det känns bra och det är mycket pengar för mig", berättar Sanu Maya Lama stolt.

Nu planerar Sanu Maya Lama att köpa ännu fler getter och dessutom börja odla grönsaker. Hon har gått en vävnadskurs, som gruppen finansierade. "Jag vill göra mitt allt för att mina barn ska få ett bättre liv än jag själv", säger hon.

32-åriga Sanu Maya Lama har aldrig gått i skola. Hennes föräldrar tillät det inte. De sa att utbildning var en förtäring som inte ändg skulla ha hemm som

ansåg att nickalls skötsel var otillräcklig eftersom hon inte kunde bota merina som vuxen. Nu kämpar byns kvinnor för att deras döttrar ska få den utbildning som de aldrig själva fick.

Er donation är viktig för oss för att också andra kvinnor, liksom Maya Lama, ska få stöd för att skaffa sig utkomst samt yrkesutbildning.

Tack, att ni gör vårt arbete möjligt!

Varmaste hälsningar

Sari Meller
Kyrkans Utlandshjälp
sari.meller@kyrkansutlandshjalp.fi
050 326 3882

PS. Jag vill gärna höra era åsikter och önskemål och jag svarar gärna på era frågor om vårt arbete.

PB 185 / Lotsqatan 1 A, 00161 Helsingfors
tel. 020 787 1201
www.kyrkansutlandshjalp.fi

Kökarmunkar

”Det bodde munkar här på Hamnö för länge, länge sedan” berättade kökarborna för sina små barn när barnen blivit så häva att dom kunde vara tysta under gudstjänsten och fick följa med till Hamnö. Efter gudstjänsten gick mamma och hämtade vatten till gravstenen i ”Munkkällan” och pappa stod en stund och pratade med andra karlar bredvid kyrkan där en sten- och mullhög med ett hål i hette ”Munkkällaren”. Vad det innebar att det funnits munkar på Hamnö och varför visste ingen.

Livet förde mig bort från klosterön. Livet placerade mig bland dokumenten i akademibiblioteket i Åbo. På Hamnö grävdes källaren fram ur jorden och fick tak och invigdes till kapell. De första franciskusfesterna gick av stapeln och jag var där. I något skede föddes frågorna i mig. Hur var det? Hur kändes det? Vad hände? Det var ju mina förfäder i kanske tionde led bakåt som mötte franciskanerbröderna då de först kom på predikoresor två och två. Hurdant var samlivet i några hundra år med de främmande människorna på Hamnö som blev stora jordägare i byarna Överboda och Finnö? Varför slog dom sig ner just på Hamnö av alla ställen?

Långt in i modern tid levde kökar-

borna enligt gamla seder med självhushållning. Livet förändrades inte från medeltiden, faktiskt, samma mat och samma boende. När bröderna två och två kom till Kökar och inbjöds att dela måltiden med kökarbor så vet jag vad bröderna bjöds på, kökar-läckerheter som sälskrävlor, fågelfötter och torsk-huvuden. Naturen på Kökar var oförändrad ända tills boskapshållningen upphörde under 1900-talets senare del.

Det finns inte mycket dokument om Kökar-konventet, men det kan man kompensera genom att läsa om konvent annanstans och om tiggarrörelsens verksamhet i allmänhet. Den svåraste frågan blev: Hurdan är en människa som är så djupt religiös att hon ger sig till att utsätta sig för de strapatser utskärlivet året runt innebär? Vad innebär egentligen andlighet och hängivenhet? Vad går Franciskus lära ut på? Akademin har en teologisk fakultet, utbudet av religiös litteratur är rikt och jag läste i många år. Litteratur om medeltiden behövdes också. Jag reste till städer med medeltidsbebyggelse och besökte Valamo kloster i Ladoga där det idag finns ett hundratal munkar. Och sakta, sakta mognade och formades bilderna av brödernas liv på Kökar och jag förmodade måla bild efter bild efter att

jag lärt mig kinesiskt tuschmålande. Slutresultatet blev två små böcker, Kökars munkar och Kökars kloster. Kort text med referensförteckning ingår. Böckerna säljs inte via bokhandlar. Sommartid säljs de (5e/st) på Kökar vid olika turistföretag och det kan lyckas att få tag på dem på

Kökar genom sms till 045-1244994 eller e-mail till mJORPES@abo.fi.

*Margareta
Jorpes-Friman*

Jag inte bara har en kropp, utan är en kropp

När Franciskus av Assisi förstod att hans liv närmade sig sitt slut, insåg han att han alltför litet hade tagit hänsyn till broder Åsna. Det var så han kallade sin kropp. Han hade insett att andlighet också betyder att kunna leva i sin kropp – denna fantastiska skapelse som Paulus kallar den heliga Andens tempel. Franciskus blev inte gammal eftersom han i förtid slet ut sin kropp och inte skötte om den på ett sunt sätt. Franciskus var därför offer för den missuppfattning som länge hade rått inom kristenheten och som fortfarande kämpar med i dag – att på ett varsamt och naturligt sätt kunna leva i den kropp vi är och som därmed är en väsentlig del av vår andlighet.

Det finns en lång tradition ända från första kristna tid, som hävdar att själ och ande skall framhävas och bäras upp på kroppens bekostnad. Då blir

också askesen viktig: för att anden skall renodlas skall kroppen tuktas och hållas i schack så att dess behov inte får makt över människan. Kropp och sexualitet har alltför ofta uppfattats som fiender till andlighet och gudslängtan. Går vi längre tillbaka i tiden ser vi att gammaltestamentlig och judisk skapelsesyn inte hadenågra problem med kropp och sexualitet. Därför präglas många gammaltestamentliga berättelser av en kroppslig laddning som ett uttryck för Guds goda skapelse. Det var egentligen först i mötet med den hellenistiska kulturen i urkyrkan som en slags tudelning uppkom – en dualism mellan ande och kropp som också fick sina utlöpare i en dualism mellan manligt och kvinnligt, mellan rationalitet och sinnlighet. Detta gamla arv bär vi fortfarande som en barlast och har ibland svårt att integrera kroppslig-

het och sexualitet inom ramen för en helhetsbetonad andlighet.

Dagens sekulära människosyn präglas tyvärr av ett annat slag av dualism. Dels finns ett kroppsförakt som hör samman med att man vägrar acceptera sin egen kropp eftersom man inte klarar av de normer som idag ställs i det allmänna medvetandet om hurudan kroppen skall vara. Många tonårsflickor har traumatiska upplevelser på grund av att de upplever sig fula och motbjudande i sina kroppar. Man går in för ett överdrivet slit i konditionssalen eller alltför frekventa besök i solariet, i avsikt att klara av normerna för hur kroppen skall se ut. Kroppens slaveri under den allmänna opinionens obarmhärtiga lagar är lika illa som likgiltighet för hur kroppen mår. Fortfarande gäller det gamla romerska talesättet: en sund själ i en sund kropp.

Det är en illusion att tro att man blir mera andlig om man glömmet eller ignorerar kroppen. Kroppslighet har alti hört med till religionsutövning. I meditation och bön är kroppsmedvetenhet viktig. Pilgrimsvandringens verklighet påminner oss om att kroppen är en integrerad del och bärare av andligheten. Det är inte bara min ande som ber, utan kroppen gör det också. I synnerhet i luthersk andlig tradition har de mentala funktionerna betonats. Kroppen är i så fall

bara en kanal, för genom örat lyssnar vi till predikan, men själva andlighetens processer sker i vår mentala del. I värsta fall blir kroppen bara ett obekvämt bihang, som blir orsak till irritation över obekväma kyrkbänkar. Tänk om man skulle slippa sin obekväma kropp för att få möta Gud ostört!

I sin tillspetsade form har vår tradition fjärrat sig från kroppen på ett sådant sätt att vi har bibehållit en osund dualism. Men vi skall komma ihåg att den ursprungliga judisk-kristna människosynen har en helhetsbetonad uppfattning om människan. Enligt denna syn är vi inte ett puzzle med tre bitar – kropp, själ och ande. Vi är en oskiljaktig helhet, som kan granskas ur olika perspektiv – ur kroppens, själens eller andens perspektiv.

Denna människosyn har också sina konsekvenser för synen på vår sexualitet. Det betyder i så fall att vi måste omvärdera Augustinus' syn på sexualiteten som ond begärelse och arvsynd. Vi har en lång väg att gå förrän kroppen blir accepterad fullt ut som en integrerad del av vår gudsrelation. Den svenska teologen Anders Nygren införde distinktionen mellan eros och agape, d.v.s. mellan den kärlek som söker sitt eget och den gudomliga självutgivande kärleken. Denna skillnad tar fasta på en viktig poäng men får inte göras till en totalsyn på kärle-

kens möjligheter. Det finns faktiskt viktiga drag i den lidelsefulla erotiska kärleken, som har djupa bibliska rötter.

Den franciskanska spiritualiteten borde kunna ge oss tillstånd att, i motsats till Franciskus själv, ta hänsyn till vår kropp och acceptera den som en del av en andlig grogrund. Kärleken till allt skapat, som är så typiskt för den franciskanska andligheten, ger möjlighet och rätt till kroppslighet. För i sista hand har Gud själv sagt sitt rungande JA till kroppen när han beslöt att själv bli kropp i när han kom som människa. Kroppsligheten är därmed inte bara det redskap genom vilket evangeliet blir förkunnat utan är en del evangeliet självt.

Stefan Djupsjöbacka

Kassören informerar

Medlemsavgiften för år 2014 är 15 euro per person. Rekommenderar att referensnummer används då medlemsavgiften betalas med bifogad bankgiro.

För den som vill bli ständig medlem är avgiften 10 gånger 15 euro d.v.s.150 euro. Efter att den summan har blivit betald debiteras ingen årlig avgift.

På årsmötet diskuterades obetalda medlemsavgifter. Obetald medlemsavgift har inte påverkat medlemskapet under flera år. 2014 verkställs årsmötets åsikt om att flera obetalda medlemsavgifter gör att medlemskapet upphör. Genom att betala medlemsavgiften försäkrar man att medlemskapet fortsätter.

Tage Olander
kassör
(040-7168926)

Föreningens kontouppgifter

Medlemsavgifter:
IBAN: FI32 2057 2100 0272 12,
BIC: NDEAFIHH

Maria i Kanaan

Jag kom tidigare till bröllopet för att hjälpa till. Lea, min syster, sände bud till Nasaret om att hennes son skulle gifta sig, och om att hon behövde hjälp med förberedelserna. Och visst kommer man ju, till sin systersons bröllop.

Länge hade familjen sparat för att få ihop till brudpris och fest, och lite tunt såg det ut med mat och vin, men det skulle nog ingen tänka på när festen väl kom igång.

Jesus, pojken min, kom i god tid innan brudföljet nådde fram. Han som alltid hade gått för sig själv, hade med sig en grupp unga pojkar. Mina lärjungar, kallade han dem när han presenterade dem för mig. Mina Lärjungar. Inte vänner.

Han tittade mig djupt i ögonen när han sade det, och nickade nästan omärkligt.

Nu hade det alltså börjat. Uppdraget. Det som han hade talat om en gång vid lampan, strax efter det att Josef dog. Uppdraget som han hade fått av sin Fader, som han hade blivit född till. Född av mig, med mitt sköte. Blod av mitt blod.

Det sög till i magen på mig, och ett ögonblick kände jag mig yr. Men så hördes ropen bortåt vägen, att

bruden närmade sig med sitt följe. Och festyran sög upp oss i sin virvel, och det fanns ingen tid för förklaringar.

När bruden hade kommit in i huset och välkomnats i familjen var det dags för skålarna. Bägarna som skulle tömmas av brudparet och sedan krossas, för att försegla äktenskapet. Och de många skålarna mellan de nya familjemedlemmarna.

Jag tyckte väl nog att Leas man och hans bröder verkade lite vingliga under sandalerna, och när jag kastade en blick mot vinkrukan såg jag att jag hade rätt. Den var nästan tom.

Hur skulle det nu gå! Utan skålar inget bröllop, och utan bröllop evig skam för stackars Lea och hennes suput till karl! Någoting måste göras.

Jesus huvud höjde sig över skaran av unga män. Som ogift fick han alltid hålla till bland de unga männen. Gud ska veta att det hade gjort mig förtvivlad många gånger. Först under alla de år jag skämdes över att ha en son som inte ville gifta sig, och senare, när Jesus hade talat så allvarligt om uppdraget, när jag såg hur andra talade om honom bakom

hans rygg. Han, stackarn, som inte ens dög till att gifta sig. Som bara fick stå bredvid, som brudgummens vän vid alla sina bröders och kusiners bröllop, och föreställa sig brudgummens glädje.

Men nu fanns ingen tid för grubberier. Jag knyckte min son i armen och visklade till honom: ”Jesus, de har inget vin”. Men Jesus snäste av mig. ”Låt mig vara, kvinna. Min tid är ännu inte inne”. Så frän hade han aldrig varit mot mig förr, och jag backade. Mitt bland alla de andra unga männen stod han, och vände bort huvudet. Som om han skämdes.

Det tog ett ögonblick, medan jag bara hade lust att lugga honom som man luggar en liten pojke, men sedan förstod jag. Han var rädd. Han visste att nu var det allvar av, det fanns ingen återvändo. Och han var rädd. Min lilla pojke. Mitt gudsbarn. Gud själv: rädd.

Nu måste jag lägga min egen oro åt sidan och ta ansvaret. Själv skulle han inte ta steget ut i det okända. Jag måste ge honom den där lilla knuffen, Resten skulle han nog

klara av själv. Och jag ropade på Leas gamla tjänarinna, och sade till henne att göra vad han än bad henne om.

När hon ryckte Jesus i armen och frågade honom vad han ville att hon skulle göra, försökte han först slå bort det med ett skämt. Men hon kastade en blick mot mig, och när jag gav henne en nick upprepade hon sin fråga, lite högre och mer envist den här gången. Och när jag hörde Jesus svara att hon skulle fylla reningskärnen med vatten måste jag sätta mig, ett ögonblick.

Nu hade det börjat. Nu var ansvaret för uppdraget inte längre mitt. Nu kunde jag bara lita på att Gud Fadern skulle hålla sina löften, som jag hade hållit mina. Måtte han bara ta vara på pojken min så att han inte kom till skada!

Men medan bröllopsvärden öste upp vinet ur de stora krukorna och sorlet steg mot natthimlen, var det som om ett svärd hade gått genom mitt hjärta. Det första svärdet.

Monica Heikel-Nyberg

Sommarpsalmen och dess diktare

Psalmen

En av de mest sjungna psalmerna i vår psalmbok av år 1986 och i Sveriges psalmbok från samma år är Israel Kolmodins Den blomstertid nu kommer. Sommarpsalmen är ett exempel på den finaste naturlyrik som skapats i 1600-talets Sverige. Den prisar i Sankt Franciskus anda naturens uppvaknande till sommaren och i den senare delen Jesus som Sarons blomster sköna.

Att vi uppfattar den som naturlyrik beror dock på att vi i allmänhet endast sjunger de tre första verserna. Det är också de som ger uttryck åt en innerlig nordisk sommarstämning. Pånyttfödelsen av naturen efter vintern, sommarens ankomst och gräs och örter som uppväcks av den blida solen beskrivs med stor poetisk skönhet. Guds godhet och nåd gäller inte bara sommaren, den räcker året om. Psalmerna är främst skolavslutningarnas sång. Det är närmast obegripligt att biträdande justitiekanslern kunnat komma med ett så obildat och kulturfiientligt utlåtande om den delen av psalmen. Som om den inte skulle passa att bli sjungen i våra skolor vid våravslutningen! Så länge majoriteten av vårt folk hör till den

lutherska kyrkan bör väl skolan ge eleverna kunskap om vår religion och vår religiösa kultur. Om vi inte förvaltar vårt kristna kulturarv så gör ingen annan det heller. Att vi håller på våra religiösa traditioner ger oss inblickar i litteratur, kultur och seder som vi inte annars skulle förstå; det tar inte något från dem som inte vill vara med om det. Det är inte fråga om religionsutövning utan om kunskapsinhämtning. Vår rika psalmskatt är en ovärderlig del av det kristna kulturarvet.

Den senare delen av psalmen visar på andra inspirationskällor än naturen. ”Sarons blomster ” och ”du lilja i grön dal” är Kristussymboler hos Kolmodin och ansluter sig till Höga visan. Där heter det (i Karl XII:s bibel) i kap. 2:1 ”Jag är ett blomster i Saron och en lilja i dalen”. Rosen på Libanon i femte versens sista rad erinrar om Höga visan 5:1: ”din kläders lukt är såsom lukt av Libanon”. Höga visan är ju ett stycke orientalsk kärlekspoesi, men för Kolmodin – liksom för äldre tiders kristna i allmänhet – var den en dialog mellan Kristus och själen.

Psalmen trycktes första gången i Jesper Svedbergs officiella psalm-

bok från år 1695. Den första strofen i den lyder med 1600-talets ortografi:

Then blomstertid nu kommer
Med lust och fägring stor
Nu nalkas ljuve sommar
Tå gräs och örter gror.
Then blida sol vpwärmer
Alt hwd har varit dödt;
Tå hon oss skrider närmar
Blir thet på nyo födt.

Den form i vilken vi känner sommarsalmen skiljer sig rätt mycket från originalet i Jesper Svedbergs psalmbok och från texten i den nuvarande rikssvenska psalmboken. Hos oss har psalmen undergått flera revisioner. En omarbetad text finns i Runebergs psalmboksförslag från 1857, en annan i Stenbäckss från 1866. Kommittéförslaget från 1868 kan sägas vara en kombination av bägge. Men också det omformades av den psalmbokskommitté, vars förslag trycktes 1879 – till medlemmarna hörde Zacharias Topelius. Inför vår psalmbok av år 1986 omarbetades psalmen än en gång. I Runebergs psalmboksförslag har den första strofen följande lydelse:

Den blomstertid nu kommer
Med lust och fägring stor;
Nu nalkas ljuvlig sommar
Då gräs och gröda gror;
Den blida sol uppvärmer
Allt hwd har varit dödt:
Då hon oss skrider närmer,
Blir det på nyo födt.

Diktaren

ISRAEL KOLMODIN
Målning (beskuren) av L. Pasch d ä
Foto SPA

Vem är då Israel Kolmodin som skrivit den ursprungliga psalmen? Han föddes på julaftonen 1643 som son till rektorn vid Enköpings skola, sedermera kyrkoherde i Simtuna, och dog den 19 april som superintendent i Visby. Elva år gammal inskrevs han vid Uppsala universitet och studerade där och vid Lunds universitet. Han blev filosofie magister 1672 och prästvigdes två år senare. Efter flera resor och verksamhet vid Uppsala domkyrka blev han notarie vid domkapitlet 1680 och samma år teologie adjunkt vid Uppsala universitet. 1686 blev

han utnämnd till kyrkoherde i Näs och extra ordinarie professor i teologi vid universitetet. Den senaste forskningen har dock börjat tvivla på om han verkligen är författaren till psalmen.

Kolmodin fick tillsammans med Erik Benzelius d.ä. och Jesper Svedberg i uppdrag att utarbeta en officiell psalmbok, den som kallas Jesper Svedbergs psalmbok och trycktes 1695. Han tillhörde också Bibelkommissionen 1691 – 1692. Sistnämnda år kallades han till superintendent över Gotlands stift. Titeln superintendent användes i Sverige och Danmark-Norge i de nya stift som upprättades efter reformationen och som kallades superintendentia. Superintendentens uppgifter var i stort sett desamma som en biskops. 1693 promoverades Kolmodin till teologie doktor vid jubelfesten i Uppsala. Han var riksdagsman för prästeståndet under riksdagarna 1678 – 1697. Som superintendent verkade han med stort nit, bl.a.kämpade han för att prästerna skulle få behålla sina rättigheter och skapade bostäder för kaplanerna i stiftet.

Sommarpsalmen som ursprungligen hette Sommar-wisa anses han ha fått inspiration till när han i egenskap av superintendent på Gotland besökte Lärbro, som var hans prebendepastorat, och under sina vandringar i bygden brukade

passera källan vid Hånger. En minnessten restes i Lärbro 1944. Psalmens melodi bygger förmodligen på en gammal folkmelodi som ingår i Roslagskulla- handskriften från 1693 och som torde ha sjungits redan till den svenska folkvisan Grefwen i Rom från 1500-talet. Den trycktes första gången i 1697 års koralpsalmbok. Psalmerna nummer 225 och 567 i vår nuvarande psalmbok har samma melodi.

Lars Nyström

